

שמואל אמר, מתרץ על הסתירה בין הברייתא למשנה: **הכא, ביכם עסקינן**, במשנה מדובר ביכם, שהשושבינות באמת צריכה לחזור למי שהאב שלח אתו את השושבינות, כמו שמבואר בברייתא. אבל מדובר שהוא מת, ואח אחר יכם את אשתו, והוא היה צריך לקבל את השושבינות במקום אחיו. אבל אינו מקבלם כיון שאינו נוטל בראוי כבמוחזק, כי היכם מקבל רק נכסים שכבר נמצאים אצל אחיו. אבל חוב שראוי להגבות, הוא לא נוטל בו יתר על האחים, על כן זה חוזר לכל האחים בשוה.

מדייקת הגמרא מתירוצו של שמואל: **מכלל** זה אתה למד, **דאידיך משלם**, אף על פי שהוא מת, צריכים להחזיר את חוב השושבינות.

ומקשה הגמרא: מדוע? **נימא, תנו לי שושביני, ואשמח עמו**. שיטען כי חובתו להחזיר רק למי שהביא לו ושמת אתו, וכאן, כיון שמת ואינו יכול לשמוח בשמתו, לא חייב להחזיר.

מי לא תניא, האם לא שנינו בברייתא: **מקום שנהגו להחזיר קידושין**, להחזיר את מעות הקידושין אם הם התבטלו לאחר האירוסין, מחזירין, כיון שזה המנהג.

מקום שנהגו שלא להחזיר, אין מחזירין.

ואמר רב יוסף בר אבא אמר מר עוקבא אמר שמואל: לא שנו, לא שנינו שצריך להחזיר את כסף שקבלה עבור הקידושין, אלא שמתה היא, האשה, על כן צריכים יורשיה להחזיר את כסף קידושיה. **אבל מת הוא, אין מחזירין**, האשה לא מחזירה.

מאי טעמא? הטעם הוא, שיכולה היא שתאמר "תנו לי בעלי ואשמח עמו". כיון קמ"ה-א שהיא מזומנת להשלים את חובתה ולהנשא לו, וכל העכוב הוא מצדו, לכן לא צריכה להחזיר

הכא נמי הוא הדין בשושבינות **נימא תנו לי שושביני ואשמח עמו**. ושלא יצטרך להחזיר לשאר האחים.

אמר רב יוסף: הכא, במאי עסקינן, בשושבינות מדובר, באופן ששמת עמו שבעת ימי מיתה, ולא הספיק השושבין לפורעו להחזיר לו את הדורון, עד שמת החתן, ולכן משלם לאחיו.

ודנה הגמרא: **לימא**, האם יש לנו לומר, כי טענת "תנו לי בעלי ואשמח עמו", **תנאי היא**. נחלקו בה תנאים האם אפשר לטעון כך, ולהפטר מתשלום כסף הקידושין.

דתניא, שנינו בברייתא: **המאיר את האשה**, וגרשה, או שמת, בתולה גובה עבור כתובתה מאתים, ואלמנה גובה מנה. **מקום שנהגו להחזיר קידושין** [וכפי שיבואר], **מחזירין**. **מקום שנהגו שלא להחזיר קידושין, אין מחזירין**, דברי רבי נתן.

רבי יהודה הנשיא אומר: באמת אמרו, **מקום שנהגו להחזיר** [וכפי שיבואר], **מחזירין**. **מקום שנהגו שלא להחזיר, אין מחזירין**, דברי רבי נתן.

ומדייקת הגמרא מכך שלכאורה יש לתמוה: **רבי יהודה הנשיא, היינו תנא קמא!** שהרי שניהם אומרים את אותם הדברים, שהדבר

תלוי במנהג המקום.

ולא מציא אמרה "תנו לי בעלי ואשמח עמו"!

ונמצא, שבסברא זו, נחלקו רבי יהודה וחכמים.

דוחה הגמרא: לא בזה נחלקו. אלא דבולי עלמא, רבי יהודה וחכמים, סוברים: יכולה שתאמר "תנו לי בעלי ואשמח עמו". ולכן, במקום דמית הוא, שהבעל מת, כולי עלמא לא פליגי, כולם מודים שהיא לא מחזירה את כסף הקדושין.

כי פליגי, אימתי נחלקו, במקום שמתה היא.

והבא, בקדושין לטיבועין ניתנו — קא מיפלגי. האם בשעת קידושין דעתו של המקדש היא לתת את כסף הקדושין רק על דעת שלבסוף יהיו נשואין, ואם תמות, יחזור הכסף אליו, או לא, וכפי שיבואר.

רבי נתן סבר, קדושין לאו לטיבועין נתנו, ולכן צריכה להחזיר, ⁽³⁰⁾ ואין הכסף "טובע" אצלה.

ורבי יהודה הנשיא חולק, וסבר, קדושין לטיבועין נתנו, דעתו לתת את הכסף שישאר אצלה בכל מקרה, וכאילו הוא "טובע" אצלה, ואינה צריכה להחזיר.

אך שואלת הגמרא על סברת רבי יהודה

אלא לאו, בהכרח מסתבר, כי בטענה של "תנו לי בעלי, ואשמח עמו", איכא בינייהו. שההבדל ביניהם הוא בשאלה האם האשה צריכה להחזיר את כסף הקידושין כאשר העכוב הוא מצד הבעל, וחפורי מחפרא, וחסר בלשון הברייטא, והכי קתני, וכך צריך לשנות אותה:

המארס את האשה, וגירשה או מת, בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה. במה דברים אמורים, שהיא גובה את הכתובה ולא מחזירה את כסף הקדושין, דהדר ביה איהו, שהבעל חוזר בו, ורוצה לגרשה, ולכן האשה לא צריכה להחזיר, כיון שהוא הגורם לבטול הקדושין. אבל מתה האשה, הרי מקום שנהגו להחזיר, מחזירין. מקום שנהגו שלא להחזיר, אין מחזירין.

ודוקא שמתה היא. וכל זה כאשר בטול הקדושין תלוי בה. אבל מת הוא, שמחמתו מתבטלים הקדושין, אין מחזירין את כסף הקדושין. מאי טעמא? — יכולה היא שתאמר: תנו לי בעלי, ואשמח עמו! כיון שהיא מוכנה לקיים את הנשואין.

ואתא רבי יהודה הנשיא למימר, בא רבי יהודה לחלוק, ולומר, באמת אמרו: בין מת הוא, בין מתה היא, מקום שנהגו להחזיר מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין.

לא תהיה נדונת במיתה, כיון שהוי התראת ספק. כך הקשה הריטב"א. ותירץ, גם אם לאו לטיבועין נתנו, זה רק יותר מפרוטה, אבל פרוטה אחת ודאי נשארת אצלה, ולא מחזירה ובה היא

30. לכאורה, למאן דאמר קדושין לאו לטיבועין נתנו, ומחזירה את כסף הקדושין, נמצא שהוא קדשה במתנה על מנת להחזיר, שהדין הוא שאינה מקודשת ולא צריכה גט, וגם אם זינתה

ואלמנה מנה, היא גובה את הכתובה מתוך ככר הכסף שקבלה עבור הקדושין, ומחזרת לו את השאר. את מה שנשאר מהככר, היא מחזירה למקדש.

רבי יוסי אומר: אם קדשה בעשרים, נותן לה שלשים הצאין. ואם קדשה בשלשים, נותן לה עשרים הצאין. והגמרא מבארת את דברי הברייתא.

במאי עסקינן, באיזה אופן מדובר בברייתא שהאשה מקבלת כתובה?

אילימא שמתה, אם מדובר שהאשה מתה, מי אית לה כתובה? הרי היא לא מקבלת כתובה אלא רק אם בעלה מת או שגרשה.

ואלא, שמת הוא, הבעל, ולכן מקבלת כתובה. אבל אם כן, יקשה, אמאי מחזרת לו את השאר מדוע לרבי יהודה מחזירה את שאר כסף הקדושין? ונימא: תנו לי בעלי ואשמח עמו! הרי היא מוכנה להנשא לו, וכל העכוב הוא רק מצדו, ומדוע צריכה להחזיר, וכבר נתבאר לעיל שכולם סוברים שאפשר לטעון תנו לי בעלי ואשמח עמו.

ואלא, באשת ישראל שזינתה תחת בעלה, ולכן בעלה רוצה לגרשה.

הנשיא, שאם הוא סובר קדושין לטבועין ניתנו, והוא מוחל לה על הכסף: והא מקום שנהגו להחזיר, מחזירין, שנינו. ואיך המנהג מחייב להחזיר? הרי המקדש נתן לאשה על מנת שישאר אצלה, ואין זה תלוי במנהג המקום.⁽³¹⁾

ומתוצת הגמרא: הכי קאמר, זאת כוונת רבי יהודה לומר: וסבלונות, ודאי מקום שנהגו להחזיר מחזירין. מדובר במתנות שהארוס שלח לארוסתו, והן לא ניתנו לטבועין, אלא דעתו, שאם לא ינשאו לבסוף, המתנות יוחזרו לו. אבל כסף הקדושין אינו חוזר, כיון שאותו הוא נותן לטבועין.

ולפי מסקנת הגמרא, שרבי יהודה הנשיא ורבי נתן נחלקו האם קדושין לטבועין ניתנו, אפשר לתלות במחלוקתם מחלוקת נוספת:

והני תנאי, התנאים בברייתא דלקמן, סוברים כהני תנאי, כמו רבי יהודה ורבי נתן.

דתניא, שנינו בברייתא: קדשה בככר, מי שקדש אשה בככר כסף, שיש בה עשרים וחמש מנים, וגרשה לבסוף, בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה, וכפי שהגמרא תבאר לקמן באיזה אופן מדובר, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: בתולה גובה מאתים

מתקדשת ודאי.

והרשב"א אינו מקבל את תירוץ הריטב"א, שאם כן, מדוע אומר אמימר, יאמרו קדושין תופסין באחותה, והרי הם רואים שלא מחזירין את כל כסף הקדושין, ויידעו הכל שהיא מקודשת ולא יאמרו קידושין תופסים באחותה. ולכן הוא מתרץ, שהיא מקודשת בהנאה שהיתה לה מהכסף עד שצריכה להחזיר. ודבריו צריכים

ביאור, שהרי כוונתו לקדשה בכסף שנותן לה ולא בהנאה הצדדית שיש לה מהכסף, וזה דומה למקדש במלוה, שאינה מקודשת אף שיש גם הנאת מחילת מלוה. וכן הקשה במנחת יהודה. עי"ש.

31. נתבאר על פי פירוש עליות דרבנו יונה, שכל שאלת הגמרא היא רק לרבי יהודה הנשיא. אבל

ודנה הגמרא: **ובמאי**, באיזה אופן היתה הזנות?

אי ברצון, אם זינתה ברצון, **מי אית לה כתובה** כשהבעל מגרשה בגלל זה? כיון שהיא אסרה את עצמה על בעלה, הרי היא מפסידה את הכתובה.

ואלא באונס, ואם תרצה לומר שהזנות היתה באונס, הרי **מישראל שריא ליה** היא מותרת לבעלה ולא צריך לגרשה. ואם בכל זאת רוצה לגרשה, לא צריכה להחזיר לו את כסף הקדושין!

ואלא באשת כהן שנאנסה. מדובר באשת כהן שאסורה לבעלה אפילו באונס, ולכן הוא צריך לגרשה. אבל כיון שזה היה באונס, היא לא מפסידה את הכתובה. והמחלוקת של התנאים, **ובקדושין לטבועין ניתנו קמיפלגני**, אם צריך להחזיר את כסף הקדושין בשעת הגרושין.

רבי מאיר סבר, קדושין לטבועין נתנו ולכן היא מקבלת את כתובתה ולא מחזירה את הככר שקבלה עבור הקדושין. **ורבי יהודה סבר**, לאו לטבועין נתנו ולכן היא לוקחת מתוך הככר את הכתובה ואת השאר צריכה להחזיר לבעלה.

ורבי יוסי מספקא ליה אי לטבועין ניתנו אי לא, ולכן ממון המוטל בספק חולקים כמו שסובר ומכוס בכל ממון המוטל בספק.

והלכך, אם קדשה בעשרים שקלים, שהם שמונים זוזים [בכל שקל יש ארבעה זוזים], ויש ספק אם צריכה להחזיר את הכסף הזה,

ומספק יחלוקו, לכן היא מקבלת מספק ארבעים, ואת הארבעים הנותרים היא גובה עבור הכתובה. ואם היא אלמנה, שמקבלת מנה, שזה מאה זוז, בעלה צריך להוסיף לה, **נותן לה שלשים חצאין**, שלשים חצאי שקלים, וכל חצי שקל זה שני זוזים. נמצא ששלשים חצאי שקלים זה ששים, כך שהיא מקבלת מאה זוז שזה חוב כתובתה.

ואם קדשה בשלשים שקלים, שהם מאה ועשרים זוזים, חצי היא מקבלת מספק, שזה ששים, והוא צריך להוסיף למאה זוז, לכן **נותן לה עשרים חצאין**, שהם ארבעים זוז, ובסך הכל קבלה מאה זוז. וזו כוונת הגמרא לעיל שרבי מאיר ורבי יהודה נחלקו במחלוקת של רבי נתן ורבי יהודה הנשיא.

ומסקנת הגמרא להלכה:

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: בכל מקום שנהגו להחזיר כסף קדושין מחזירין, כיון שסוברים קדושין לאו לטבועין נתנו, ולכן זה תלוי במנהג המקום.

ותרגומא נהרדעא, דהיינו, סתם עיירות, אם הן סמוכות לנהרדעא, שהיא עיר שמחזירין בה, הרי הם כמותה.

והגמרא מסתפקת: **שאר בכל מאי?** האם שאר ערי בבל נגררות אחרי נהרדעא, וגם צריכים להחזיר, או לא.

רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו, מוהרי הדרי, סבלונות ששולח החתן לכלה אחרי הקדושין, צריכה להחזיר. **קדושי לא הדרי**. כסף הקדושין לא צריכה להחזיר. וזה לא

לרבי נתן, הסובר לאו לטבועין ניתנו, מועיל מנהג המקום שלא להחזיר.

תלוי במנהג המקום, כיון שהם סוברים שקדושין לטבועין נתנו.

אמר רב פפא, הלכתא — בין שמת הוא, בין שמתה היא, והדר ביה הוא, אם הבעל חוזר בו מהקדושין, ואינו רוצה לשאתה לאשה, מזהרי הדרי, קדושי לא הדרי. סבלונות, צריכה להחזיר, כסף קדושין לא מחזירה.

אבל אם הדרא בה איהי, אם האשה רוצה לבטל את הקדושין, אפילו קדושי נמי הדרי. גם את כסף הקדושין מחזירה, כיון שאפילו אנו סוברים קדושין לטבועין נתנו, והמקדש נתן על מנת שישארו אצלה, בכל זאת על הצד שהיא חוזרת בה, דעתו היא שתחזיר את הכסף.

נמצא, שגם רב פפא סובר שקדושין לטבועין נתנו, ולא תלוי במנהג המקום, רק הוא מוסיף שאם היא חוזרת, היא צריכה להחזיר.

אמימר אמר, חולק וסובר, שלעולם קדושי לא הדרי, גזירה שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה. אם אנשים יראו שמחזירה את כסף הקדושין, יחשבו שהיו קדושי טעות, ויאמרו שאחותה מותרת לו. ולכן אפילו כשהיא חוזרת, היא לא מחזירה את כסף הקדושין.

רב אשי אמר, לא מקבל את הגזירה של אמימר, כיון שניטא מוכיח עליה, שהרי הוא מגרשה בגט, ואם כן מוכח שהיתה אשתו. רק שבכל זאת צריך להחזיר את כסף הקדושין. ולכן אין מקום לגזור שיאמרו קדושין תופסין באחותה.

אבל הגמרא דוחה את שאלתו:

והא דרב אשי, בדותא היא. דבריו הם לא נכונים, משום **דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא.** שיש כאלו שידעו בחזרת כסף הקדושין ולא ידעו שהוא גרשה בגט. ולכן יש חשש שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה⁽³²⁾.

שנינו במשנה: **השושבינות נגבית בבית דין:**

למדנו במשנה ששושבינות היא חוב גמור, ולכן אפשר לתבוע את קיומה בבית הדין.

ומביאה הגמרא ברייתא, המוסיפה עוד דינים שנובעים מכך:

תנו רבנן: המשה דברים דינים נאמרו בשושבינות, כפי שהגמרא תבארם לקמן

א. **נגבית בבית דין.** כיון שזה חוב רגיל, יכול לתבוע שיקיים את התחייבותו.

ב. **וחוזרת בעונתה.** צריך להחזיר לו כשהנותן נושא אשה, ולא קודם. ואף אם הוא רוצה להחזיר, יכול המקבל לסרב כי רוצה גם שישמח עמו ביום שמחתו.

ג. **ואין בה משום ריבית אם מחזיר לו יותר משקיבל ממנו.** והטעם יבואר לקמן.

ד. **ואין שביעית משמטתה.** אף על פי שזה קמה-ב חוב.

ה. **ואין הבכור נוטל בה פי שניים.** אפילו למאן דאמר שבמלוה נוטל פי שניים.

32. והקשה הריטב"א, הרי הוא נותן את הגט וגם מקבל את כסף הקדושין בחזרה ואם כן, איך